

І.М. Свідерська
к.е.н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,

В.В. Чепка
к.е.н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ФІНАНСУВАННЯ В АПК: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розвиток фінансово-кредитних відносин в Україні активізує пошук новітніх джерел фінансування усіх суб'єктів діяльності, а особливо малих та середніх господарств аграрного сектору. Останні, особливо вразливі до коливань грошових потоків у результаті сезонності виробництва та мають тривалий операційний цикл. Традиційні форми фінансування для аграрних підприємств є дорогими та слабоефективними, що спонукає до використання зарубіжного досвіду впровадження аграрних розписок, які передбачають операції з можливістю отримання фінансових та матеріально-технічних ресурсів під заставу майбутньої сільськогосподарської продукції.

Відповідно до статті 1 Закону України "Про аграрні розписки"[1] під аграрною розпискою розуміють товаророзпорядчий документ, який передбачає безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у цьому документі умовах.

Аграрна розписка відповідає класичній схемі позикового фінансування, так сторонами аграрної розписки є боржник та кредитор. Боржник видає аграрну розписку з метою підтвердити своє зобов'язання поставити аграрну продукцію або сплатити гроші на визначених в ній умовах. Кредитором є фізична або юридична особа, яка у обмін на аграрну розписку здійснює передбачені домовленістю з боржником дії – надає гроші, поставляє товари,

послуги, виконує роботи, еквівалентні вартості застави по аграрній розписці. Також кредитором може бути фізична або юридична особа, яка отримала права кредитора від іншого кредитора. З цього випливає, що відносини з обігу аграрних розписок можуть бути як двосторонніми, так і багатосторонніми[2]. Варто зазначити, що земля не є заставою за аграрною розпискою.

Науковці та практики доводять, що аграрна розписка не є цінним папером, оскільки у законодавстві розписки не віднесено до категорії цінних паперів. Проте, вона має переваги перед векселем та форвардним контрактом. Так, наявність централізованого державного реєстру [3] дозволяє в он-лайн режимі перевірити інформацію про невикористані аграрні розписки – безкоштовно, у відкритому доступі, а також ті, які були в обігу, - за окремим зверненням до нотаріуса. Також, можливо відслідковувати кредитну історію позичальника.

Аграрний реєстр забезпечує прозорість використання аграрних розписок з метою недопущення випуску неліквідних розписок та залучення інвесторів, які працюють виключно у правовому середовищі, без використання тіньових схем. Динамічне зростання обсягів фінансування через аграрні розписки спостерігається протягом останніх років. Так, у 2015 році їх кількість становила 11 на суму 60 млн. грн., в 2017 році їх кількість і обсяг збільшився в десятки разів і становив 110 розписок на 750 млн. грн. Станом на 25.01 2018 року видано 207 аграрних розписок з них виконаними є 110 [3, 4]. Прецеденту невиконання вимог аграрної розписки в Україні не зафіксовано, а світовий досвід аграрної країни Бразилії свідчить, що питома вага невиконання становить 0,5-1%. Доцільність використання досвіду останньої, зумовлено схожими умовами фінансування аграрного сектору, а саме: непрозорий ринок, високий рівень корупції та бюрократії, дороге кредитування класичними фінансовими інструментами.

Відповідно до законодавства аграрні розписки є двох видів: товарні та фінансові. Товарні аграрні розписки є аграрними розписками, що встановлюють безумовне зобов'язання боржників за цими розписками здійснити постачання узгодженої сільськогосподарської продукції відповідно

до кількісних, якісних параметрів з визначенням місця і строку поставки у цій розписці. Фінансова аграрна розписка є різновидом аграрної розписки, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості.

На початок лютого 2018 року випущено 207 аграрних розписок (81 товарних та 126 фінансових), що дало змогу залучити 1,4 млрд. грн. аграрним товаровиробникам. Аграрними розписками користуються в основному малі і середні аграрні господарства. Так, із загальної кількості агровиробників, що скористалося аграрними розписками – 53% становлять середні господарства, 36% - малі господарства, лише 10% великі, а серед агрохолдингів - 1%. У заставі за аграрними розписками в більшості традиційні культури: кукурудза – 260 000 т. або 100 розписок, соняшник – 11 000 т. або 42 розписки, пшениця – 26 000 т. або 38 розписок, соя - 3500 т. або 10 розписок [4]. Середня сума фінансування на одну аграрну розписку становить 6,8 млн. грн.

Лідером серед банків, що надають фінансування аграрним підприємствам з використанням аграрних розписок є ПАТ «Агропромсервіс». За даними 2016 року 42% розписок (26 із 62 аграрних розписок) видано саме цим банком [5].

Підсумовуючи відмітимо, що аграрна розписка є тим новим та ефективним інструментом, що призначений для розширення доступу малим та середнім сільськогосподарським підприємствам до фінансування, що здійснюється за активної допомоги Проекту Міжнародної фінансової корпорації (IFC, Група Світового банку) «Аграрні розписки в Україні» та сприяння Швейцарської Конфедерації.

Література:

1. «Про аграрні розписки»: Закон України від 06.11.2012 р. №5479-VI [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.

2. Царук Н. Г. Операції з аграрними розписками: облікові аспекти // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - №6. - 2017 – С. 171-183.

3. Дані із сайту Реєстр аграрних розписок // <http://new.agroregisters.com.ua>

4. Аналітичні матеріали за даними круглого столу Інвестиції та кредитування агробізнесу режим доступу // <http://agroconf.org/content/investiciyi-ta-kredituvannya-agrobiznesu-pidsumki-kruglogo-stolu>

5. Маслак Н. Г., Маслак О. М., Банки та АПК України: співпраця триває! // Режим доступу <http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/4861/1/Маслак>